Sanna Pusula
Puheenjohtaja
Lukuvuosimaksuverkosto
28.5.2024

Lukuvuosimaksuverkoston kirjallinen asiantuntijalausunto koskien HE 51/2024 vp Hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen lukuvuosimaksuverkosto kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto koskien HE51/2024 vp Hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta.

Yliopistolain 10 § ja ammattikorkeakoululain 13 a § 1 muutosehdotusta koskevissa tekstikohdissa todetaan, että lukuvuosimaksujen tulee kattaa lukuvuosimaksullisten opiskelijoiden koulutuksen järjestämisestä aiheutuvat suorat ja epäsuorat kustannukset korkeakoulutasolla lukuvuosittain. Korkeakouluilla on niiden autonomian piiriin kuuluva vapaus määritellä eri koulutusohjelmien lukuvuosimaksut siten, että korkeakoulun tasolla sen kaikkien lukuvuosimaksullisten opiskelijoiden maksamat lukuvuosimaksut kattavat keskimäärin heidän koulutuksensa järjestämisestä aiheutuneet kustannukset lukuvuosittain. Kustannusten laskennan tulee perustua todellisiin kuluihin ja kustannusten kohdentuminen on pystyttävä tarvittaessa todentamaan. Korkeakoulu voisi lisäksi lopettaa tai keskeyttää lukuvuosimaksujen perimisen opiskelijalta, jonka on jo katsottu maksaneen tutkintonsa järjestämisestä aiheutuvat kustannukset.

Yliopistolain 51 § ja ammattikorkeakoululain 45 § mukaan yliopiston ja ammattikorkeakoulun tulee toimittaa opetus- ja kulttuuriministeriölle sen määräämät koulutuksen ja tutkimuksen arvioinnin, kehittämisen, tilastoinnin ja muun seurannan ja ohjeistuksen edellyttämät tiedot ministeriön päättämällä tavalla. Tällainen ministeriön määräämä tietojen toimitus voi olla myös lukuvuosimaksun laskenta- ja seurantaperusteet.

Samaisia pykäliä käsittelevissä kohdissa todetaan, että opetus- ja kulttuuriministeriö voi antaa lukuvuosimaksujen laskennasta ja seurannasta tarkempaa ohjeistusta korkeakouluille. Ohjeistuksen tavoitteena on seurata ja varmistaa, että lukuvuosimaksut kattavat koulutuksen kustannukset ja että korkeakoulut huomioivat laskelmissaan kustannuksia yhdenmukaisesti ja kattavasti.

Ehdotetaan edellä mainittujen kohtien muuttamista muotoon: opetus- ja kulttuuriministeriö antaa lukuvuosimaksujen laskennasta ja seurannasta tarkempaa ohjeistusta korkeakouluille.

Selkeät ja läpinäkyvät ohjeet lukuvuosimaksujen täyskatteellisuuden laskemiselle sekä korkeakoulujen oikeudelle lopettaa tai keskeyttää lukuvuosimaksujen periminen opiskelijalta, jonka on katsottu maksaneen tutkintonsa järjestämisestä aiheutuneet kustannukset, varmistavat että korkeakoulut huomioivat laskelmissaan kustannuksia yhdenmukaisesti ja kattavasti yli sektorirajojen.

Yhdenmukainen laskentaperiaate varmistaisi myös korkeakoulujen tasapuolisen kilpailuaseman ja estäisi korkeakoulujen välistä haitallista kansallista kilpailua, joihin molempiin lukuvuosimaksujen seuranta ja arviointiryhmä kiinnitti huomiota lukuvuosimaksujen käyttöönoton yhteydessä. Lisäksi yhdenmukainen laskentaperiaate tuo läpinäkyvyyttä lukuvuosimaksusummien ja mahdollisten apurahojen muodostumisesta niin maksuvelvollisille hakijoille kuin opiskelijoille ja lisäisi lukuvuosimaksujen vertailtavuutta eri korkeakoulujen välillä.

Opiskelijalta perittävistä lukuvuosimaksuista määrätään sekä yliopistolain 10 § että ammattikorkeakoululain 13 § a. Maksusta todetaan, että sitä ei peritä laeissa listatuissa kohdissa 1,2 ja 3 mainituilta henkilöiltä tai heidän perheenjäseniltään.

Ehdotetaan yliopistolain 10 § ja ammattikorkeakoululain 13 a § kohtien 1,2, ja 3 tekstiä tarkennettavaksi niin, että perheenjäsenyyden toteamiseksi lukuvuosimaksusta vapautusta hakevalla hakijalla tulee olla perheenjäsenyyteen perustuva oleskelulupa. Perusteluna tarkennustarpeelle on Helsingin yliopiston lakimiehen opetus- ja kulttuuriministeriöstä saama lausunto, jonka mukaan tämänhetkinen voimassa oleva laki ei edellytä perheenjäsenen oleskeluluvan esittämistä lukuvuosimaksusta vapautumiselle vaan vapautumisen edellyttämä riittävä näyttö jää korkeakoulun päätettäväksi.

Mikäli laissa ei tarkenneta perheenjäsenen lukuvuosimaksusta antavaa vapautusta, vaatii termi ‘riittävä näyttö’ kaikille korkeakouluille kansallisesti yhtenäisen ohjeistuksen hakijoiden ja opiskelijoiden tasavertaisen kohtelun takaamiseksi.

Hakijalta perittävistä hakemusmaksuista määrätään sekä yliopistolain 8 a § että ammattikorkeakoululain 12 a §. Maksusta todetaan, että sitä ei peritä laeissa listatuissa kohdissa 1, 2, ja 3 todetuilta henkilöiltä tai heidän perheenjäseniltään.

Ehdotetaan yliopistolain 8 a § ja ammattikorkeakoululain 12 a § kohtien 1,2 ja 3 tekstiä tarkennettavaksi niin, että perheenjäsenyyden toteamiseksi hakemusmaksusta vapautusta hakevalla hakijalla tulee olla perheenjäsenyyteen perustuva oleskelulupa. Perusteluna tarkennustarpeelle on Helsingin yliopiston lakimiehen opetus- ja kulttuuriministeriöstä saama lausunto, jonka mukaan tämänhetkinen voimassa oleva laki ei edellytä perheenjäsenen oleskeluluvan esittämistä hakemusmaksusta vapautumiselle vaan vapautumisen edellyttämä riittävä näyttö jää korkeakoulun päätettäväksi.

Mikäli laissa ei tarkenneta perheenjäsenen hakemusmaksusta antavaa vapautusta, vaatii termi ‘riittävä näyttö’ kaikille korkeakouluille kansallisesti yhtenäisen ohjeistuksen hakijoiden tasavertaisen kohtelun takaamiseksi.

Lukuvuosimaksuverkosto on huolissaan edellä kuvattujen muutosten vaikutuksista kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden sujuvaan valintaprosessiin ja sille annettuun aikatauluun syksyllä 2025 alkaviin opintoihin. Haluaisimme ilmaista myös huolemme siitä, että lainsäädäntömuutoksen vaikutukset ovat esityksessä kuvattuja laajempia. Verkoston arvion mukaan hakijamäärien lasku tulee olemaan ennakoitua suurempaa ja sillä tulee olemaan vaikutuksia tarjottujen tutkinto-ohjelmien lukumääriin ja myöhemmin koulutettujen osaajien määrään työmarkkinoilla.